

Vergi Ahlakı ve Vergi Bilincinin Kuşaklar Teorisi Bağlamında Analizi

Analysis of Tax Morale and Tax Awareness in the Context of Generations Theory

Mustafa TOPSAKAL¹ , Erdal GÜMÜŞ²

¹Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Eskişehir, Türkiye

²Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Eskişehir, Türkiye

Sorumlu yazar/

Corresponding author : Erdal GÜMÜŞ

E-posta/E-mail : egumus25@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı kuşaklar teorisi bağlamında bireylerin, vergi ahlakını ve vergi bilincini etkileyen faktörler hakkında düşüncelerinin tespit edilmesidir. Bu doğrultuda anket yöntemi ile geliştirilen çeşitli önermeler Eskişehir ilinde yaşayan X, Y ve Z kuşaklarının oluşturduğu 430 katılımcıya yöneltilmiştir. Elde edilen veriler Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri uygulanarak analiz edilmiştir. Araştırmada Z kuşağındaki katılımcıların, X ve Y kuşaklarındaki katılımcılara kıyasla farklı düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Özellikle, vergi ödemenin kutsal bir görev, ahlak ve etik ile ilişkili olduğu ve vergi ödemenin vicdani rahatlık sağladığına yönelik düşüncelerde Z kuşağının en düşük, X kuşağının ise en yüksek ölçek ortalamasına sahip olduğu sonuçları elde edilmiştir. Ayrıca, dini inançlarına bağlı olanların vergilendirmeye daha iyi uyum sağlayabilecekleri düşüncesine katılmadıkları tespit edilmiştir. Katılımcılar, vergilendirmenin adil olmadığını değerlendirdiklerinde veya ekonomik sorunların yoğunlaştığı durumlarda vergi kaçırmanın normal bir davranış olarak görülebileceğini de ifade etmişlerdir. Bununla birlikte 15-24 yaş aralığındaki katılımcıların %60'ının gelecekte vergisini tam olarak ödemeyi düşündükleri ve gelecekte vergi kaçırma düşüncesine sahip olmadıkları sonuçları elde edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçların vergi idaresine politika oluşturma açısından yol göstereceği, bu bağlamda vatandaşların vergi ahlaklarının ve vergi bilinçlerinin artırılmasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi ahlakı, vergi bilinci, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı

JEL Kodu: H20, H26, H30

ABSTRACT

Based on the context of generational theory, this study aimed to determine individual thoughts about factors affecting tax morale and tax awareness. In this context, participants living in Eskişehir and representing the X, Y, and Z generations responded to varied propositions delivered to them using the questionnaire method. The obtained data were analyzed using the Kruskal–Wallis and Mann–Whitney U tests. The findings revealed that the opinions of Generation Z participants differed from the views of Generations X and Y. In particular, Generation Z evinced the lowest scale average in perceiving the payment of taxes as a sacred moral and ethical duty and attaining moral comfort through the payment of taxes. The study further found that faithful adherents to religious beliefs do not perceive themselves as more capable of complying with taxation. Participants also stated that tax evasion may be viewed as a normal behavior when taxation is regarded as unfair or when economic problems intensify. Conversely, 60% of the participants in the 15–24 age range stated that they would consider paying their taxes in full and do not plan to evade taxes in the future. The study's results are expected to guide the policy-making efforts of the tax administration. In this context, the study will contribute to the enhancement of the tax morality and tax awareness of citizens.

Keywords: Tax morale, tax awareness, generation X, generation Y, generation Z

JEL Code: H20, H26, H30

Submitted / Başvuru : 19.06.2023

**Revision Requested/
Revizyon Talebi :** 14.09.2023

**Last Revision Received/
Son Revizyon :** 29.09.2023

Accepted/Kabul : 09.10.2023

This article is licensed
under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0
International License (CC BY-NC 4.0)

EXTENDED ABSTRACT

Taxes denote a significant source of a nation's income. Taxes are collected from real and legal persons within the framework of laws and regulatory practices determined by nations. In actuality, individuals may not always comply with the tax laws or practices established by their countries because individual attitudes and behaviors toward taxes vary and are influenced by diverse factors. The scholarly domains of tax morale and tax awareness examine the reasons underlying such divergences. In this context, tax morale pertains to individual attitudes and behaviors governing the declaration of incomes and the payment of taxes. Conversely, tax awareness concerns individual knowledge about the purposes of taxation, the subject matters and legal texts related to tax, and individual rights apropos taxes.

The analysis of the existing studies on tax morale and tax awareness reveals that scholars have attempted to measure the direction of the relationships between relevant factors to determine whether individuals exhibit high or low tax morale/tax awareness. The present study examines age-related tax morale and tax awareness because age is a factor accepted in the extant literature. However, unlike previously conducted studies, the present investigation utilizes the generational theory framework to evaluate the age factor in the context of tax morale/tax awareness. Therefore, it aims to determine the views of different age groups about factors affecting tax morale and tax awareness.

The data set required for the research was obtained using the survey method. The administered questionnaire comprised 28 propositions. An aggregate of 430 people residing in Eskisehir, Turkey, as of 2021, participated in the study. The respondents were classified according to their ages into groups designating Generations X, Y, and Z. The Kruskal–Wallis and Mann–Whitney U tests were applied to the obtained data to determine the differences between the three groups

The study results disclosed the effectiveness of certain characteristic generational features vis-à-vis specific issues about the development of tax morale and tax awareness. Significantly, Generation X participants believed that paying taxes was a sacred civic duty. Generation X participants also stated that the decision to pay or not pay taxes was related to an individual's moral level and commitment to religious views. Some Generation Y respondents supported these ideas, whereas some did not. Most Generation Z respondents disagreed with these views. Another notable result of this study concerned the effects of social media on tax morale and tax awareness. The answers recorded by the participants allowed the determination that social media, like other mass broadcasting organs, is significantly positioned to influence the tax morale and tax awareness of citizens. The opinions expressed by the participants revealed that the social environment also effectively influences tax morale and tax awareness. Interestingly, the participants thought that it was necessary to pay taxes but also stated that they could evade taxes in times of economic crisis or when the tax system was unfair. This result underscores the importance of a stable economy and a fair tax system in preventing tax evasion and increasing tax morale. The study also measured the general tax knowledge of Generation Z, specifically the participants aged between 15 and 17 years. The obtained results elucidated that Generation Z respondents residing in Eskisehir exhibited low tax awareness. Thus, individuals younger than 18 years could experience negative consequences because of exposure to false or subjective information obtained from their environment or other sources. In the future, experts must impart objective tax education to individuals aged below 18 years to ensure a society with high tax morale and tax awareness.

1. Giriş

Bireyler vergiye karşı tepkilerini çeşitli davranış biçimleri ile göstermektedirler. Literatürde bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını açıklamaya çalışan vergi ahlakı ve vergi bilinci alanları bireyler üzerinde etkili olan çeşitli faktörleri incelemektedir. Faktörlerden birisi olan yaş faktörü, bireylerdeki yaş farklılıklarının vergi ahlakı ve vergi bilinci üzerindeki olası etkilerine ilişkindir. Bu çalışmada ise yaş faktörü kuşaklar teorisi çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın amacı farklı yaş gruplarındaki bireylerin, vergi ahlakı ve vergi bilinci üzerinde etkili olan faktörler hakkındaki düşüncelerini tespit etmeye yöneliktir. Ayrıca kuşakların birbirleri hakkındaki düşüncelerinin, 15-17 yaş aralığındaki bireylerin vergi bilinci düzeylerinin ve Z kuşağının gelecekte vergiye karşı nasıl bir tutum içerisinde olacağına ilişkin çalışmanın diğer amaçlarıdır.

Araştırmada ihtiyaç duyulan veriler anket yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Bu doğrultuda Eskişehir ili sınırları içerisinde ikamet eden ve X, Y ve Z kuşaklarını temsil eden 15-55 yaş aralığındaki 430 katılımcıya ulaşılmıştır. Araştırmada gruplar arası farklılıkların tespit edilebilmesi için Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır. Araştırma ile kuşaklar teorisi çerçevesinde, vergi ahlakı ve vergi bilinci üzerinde etkili olan faktörlerin etki derecesini bireylerin bu faktörlere yönelik düşünceleriyle bağdaştırarak incelemenin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak bireylerin vergi ahlaklarının ve vergi bilinçlerinin gelişiminin sağlanması için farklı düşünce yapısına sahip kuşaklara yönelik politika önerilerinin geliştirilmesi ise çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde vergi ahlakının, vergi bilincinin ve kuşaklar teorisinin kavramsal çerçevesine değinilecektir. İkinci bölümde vergi ahlakı ve vergi bilinci alanında yapılan literatürdeki ampirik çalışmalardan bahsedilecektir. Üçüncü bölümde araştırmanın amacına ve kullanılan yöntemlere yer verilecektir. Dördüncü bölümde ise ampirik araştırma sonucu elde edilen bulgular değerlendirilecektir ve son olarak sonuç bölümü ile çalışma tamamlanacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Vergi Ahlakı ve Vergi Bilinci

Literatürde vergi ahlakı kavramının çeşitli tanımlamalara sahip olduğu görülmektedir. Şen ve Sağbaşı (2016) vergi ahlakını, bireylerin “her türlü vergi ödevlerini kanunlara uygun ve tam olarak yerine getirmeleri” olarak tanımlamaktadırlar. Song ve Yarbrough (1978) ise bireylerin vergilerini ödedikleri sırada içinde buldukları tutum ve davranışlar bütünü olarak ifade etmektedirler. Torgler (2007) tarafından yapılan bir diğer tanımda ise vergi ahlakı, bireyin vergisel işlemlerini yerine getirme konusundaki içsel motivasyonu olarak ifade edilmektedir. İçsel motivasyon kavramı ise bireyin bir faaliyeti ya da bir işi yaptığı sırada aldığı haz, içinde bulunduğu psikolojik durum olarak tanımlanmaktadır (Gange ve Deci, 2005, s. 331).

Araştırma ile ilgili olan bir diğer kavram vergi bilinci kavramıdır. Vergi ahlakı kavramında olduğu gibi vergi bilinci kavramının da literatürde oldukça fazla tanıma sahip olduğu görülmektedir. Şen ve Sağbaşı (2016) vergi bilincini, bireylerin “verginin kamu hizmetlerinin finansmanı için alındığının farkında olmaları” olarak tanımlamaktadırlar. Uyanık (2019) ise literatürdeki vergi bilinci tanımının genel bir özetini, bireyin vergi ödemesi gerektiğinin farkında olması şeklinde açıklamaktadır. Bu tanımlara ek olarak vergi bilinci kavramının bireyin vergi kanunlarını, vergi mevzuatını, vergi uygulamalarını anlama düzeyi ve temel vergi bilgisi olarak da ifade edildiği görülmektedir (Paco ve Quezon, 2022, s. 6266).

Araştırmada vergi ahlakı ve vergi bilinci kuşaklar teorisi kapsamında incelendiğinden bir sonraki alt başlıkta kuşak kavramı ile ilgili tanımlara ve teorilere yer verilmiştir.

2.2. Kuşaklar Teorisi

Karl Mannheim *Das Problem der Generationen* adlı eserinde kuşak kavramını, belirli bir zamanda ve belirli bir yerde gerçekleşen tarihsel olaylar doğrultusunda olgunluğa erişen bireylerin oluşturduğu grup olarak tanımlamaktadır (Mannheim, 1952).

Strauss ve Howe (1991) ise geliştirdikleri ilgi çekici teoriler doğrultusunda kuşak kavramını, bireylerin şahit oldukları dönemlere ait tarihsel olaylar tarafından şekillendirilen arketiplerinin farklı karakterler oluşturması olarak ifade etmektedirler. Bu tanımda kullanılan arketip kelimesi kalıp, şablon veya örnek anlamlarına gelmektedir. Kuşak teorisi çerçevesinde ise arketip kelimesi bireylerin uzun dönemler boyunca karşılaştıkları benzer olaylar karşısında gösterdikleri tutum ve davranışların belirli bir süre sonra kalıplaşarak benzer tutum ve davranışlara dönüşmesini ve kuşaklar boyunca aktarılacak yinelenmesi durumunu ifade etmektedir. Strauss ve Howe’un (1997) bir diğer çalışması olan *Dördüncü Dönüş Teorisi* adlı eserde arketip döngüsü süreci detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu teoriye göre birçok ülkenin her dört kuşakta bir önemli olaylara veya değişikliklere şahitlik edeceği ve her dört kuşakta bir aynı arketiplerden oluşan bir döngünün oluşacağı öne sürülmektedir. Mevsimlere benzetilen ve 80 ile 100 yıllık bir süreci kapsayan bu döngü teorisi: Yükseliş (High) Dönemi – Peygamberler Arketipi, Uyanış (Awakening) Dönemi – Göçebeler Arketipi, Çözülme (Unraveling) Dönemi – Kahramanlar Arketipi ve Kriz (Crisis) Dönemi – Sanatçılar Arketipi olmak üzere dört dönemden oluşmaktadır.¹

Strauss ve Howe tarafından öne sürülen teori doğrultusunda belirtilen dönemlerin ve arketiplerin hem tarihsel olaylarla hem de günümüzdeki kuşakların karakteristik özellikleriyle de uyduğu görülmektedir.²

3. Literatür Taraması

Vergi ahlakı ve vergi bilinci kavramlarının oluşumu ve gelişimi sırasında birçok içsel ve dışsal faktörler etkili olmaktadır. Bu faktörler demografik, ekonomik ve hukuki, sosyo-kültürel ve çevresel faktörler olmak üzere dört başlık altında incelenmektedir.

Demografik faktörler bireylerin kişisel özellikleri ile ilgili olan, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni ve mesleki

¹ Bkz. Strauss, W. & Howe, N. (1997). *The Fourth Turning: What the Cycles of History Tell Us About America's Next Rendezvous with Destiny*. New York: Broadway Books, s.8.

² Bkz. Topsakal, M. (2022). *Z Kuşağının Vergi Ahlakı ve Vergi Bilinci: Eskişehir İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s.32-46.

durumlarını ifade etmektedir. Ekonomik ve hukuki faktörler ise iki alt başlıkta incelemektedir. Ekonomik faktörler bireylerin gelir düzeylerini, hissettikleri vergi yükünü, vergilemedeki adaleti ve kayıt dışı ekonomiyi ifade etmektedir. Hukuki faktörler ise daha çok vergi kanunları ile ilgili olan vergi mevzuatını, vergi oranlarını, vergi aflarını, vergi cezalarını ve yasal yaptırımları içermektedir. Sosyo-kültürel faktörler bireylerin içerisinde buldukları toplum hakkındaki düşüncelerini barındırmaktadır. Bu faktörler, bireylerin hükümete karşı duydukları güveni ve düşünceleri, ulusal gururlarını, vatandaşlık bilinçlerini ve dini inançları konusundaki görüşleriyle ilgilidir. Çevresel faktörler birey-birey veya birey-kamu arasında gerçekleşen ilişkiler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda birey ile vergi idaresi arasındaki ilişki, birey ve muhasebe meslek mensupları arasındaki ilişki ve birey ile diğer vatandaşlar arasındaki ilişki çevresel faktörleri oluşturmaktadır. Ayrıca, günümüzde televizyon, radyo ve gazete gibi iletişim araçlarının yerini almaya başlayan sosyal medya da çevresel faktörlerin arasında sayılabilmektedir.

Vergi ahlakının oluşumunda ve gelişiminde etkili olabilecek faktörlerden birisi olan yaş faktörü bireylerin gelişimleri sırasında yaşadıkları veya yaşamadıkları olayların süreç içerisinde kendilerinde oluşturduğu etkileri, bir olgunlaşma sürecini, bir düşünce değişimini yansıtmaktadır.

Yaş ile vergi ahlakı arasındaki ilişkide genel varsayım; yaşlı bireylerin elde ettikleri maddi ve manevi birikimlerini kaybetme riskini göze almamaları, genç bireylerin ise bu tarz bir birikime sahip olmamaları nedeniyle risk alabilecek kapasitede oldukları şeklindedir. Bir diğer ifadeyle, yaş ile vergi ahlakı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Literatürde bu ilişki ile ilgili çeşitli sonuçların elde edildiği görülmektedir. Title (1980) yaşlı bireylerin devletin yaptırımlarına karşı gelme konusunda daha çekingen oldukları ve yaşlı bireylerin yıllar içerisinde kazandığı maddi mallar ve statüler nedeniyle vergi kaçırma maliyetini yüklenmeye teşebbüs etmeyeceklerini, bu nedenle de yaşlı bireylerin vergiye uyum göstereceklerini öne sürmektedir (Aktaran: Torgler, 2003, s. 53).

Vogel (1974) İsveç'te 1796 mükellefin katıldığı mülakat çalışmasında yaş ile vergi ahlakı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Song ve Yarbrough (1978) ise nüfusu 34.000 olan ve 287 kişinin katıldığı anket çalışması ile Kuzey Karolina'daki bireylerde vergi ahlakı ve yaş arasında anlamlı bir korelasyon bulunmamasına rağmen 40 yaş altındaki bireyler ile 65 yaş üzerindeki bireylerde vergi ahlakı seviyesinin düşük olduğunu ileri sürmüşler. Clotfelter (1983) IRS'nin 1969 yılında uyguladığı Vergi Mükellefi Uyumu Ölçüm Programı (TCMP) anketinden elde edilen veriler aracılığıyla yaptığı çalışmada bireylerin yaşı ile vergi kaçırma eğilimleri arasında negatif bir ilişkinin olduğunu, genç bireylerin vergi kaçırma eğilimlerinin orta yaş ve yaşlılara göre daha düşük olduğunu sonucuna ulaşmıştır. Torgler ve Murphy (2004), Avustralya'da 1981-1995 yılları arasındaki WVS (Dünya Değerler Anketi) verileri kullanılarak hazırladıkları çalışmanın sonucunda yaş ile vergi ahlakı arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu tespit etmişler. Öncü araştırmalara ek olarak bazı araştırmalarda yaş ile vergi ahlakı arasında pozitif yönlü ilişkilerin olduğu (Cyan, Koumpias ve Martinez-Vazquez, 2016, s. 28; Dörrenberg ve Peichl, 2018, s. 3; Ergün, 2016, s.70; Slemrod, 1985, s. 237; Yurdakul, 2013) bazı araştırmalarda ise ilişkinin negatif yönlü olduğu da tespit edilmiştir (Ayas ve Saruç, 2015, s. 184; Sandalcı, 2015, s. 143). Ayrıca bazı araştırmalarda yaş ile vergi ahlakı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı sonucunun da elde edildiği görülmektedir (Can ve Duran, 2015, s. 62; Parlaungan, 2017, s. 187-188; Spicer ve Becker, 1980, s. 172-175; Tuay ve Güvenç, 2008, s. 141).

Vergi ahlakı ve vergi bilincinin önemi giderek artmakta ve buna paralel olarak son yıllarda bu alanda daha fazla araştırma yapıldığı görülmektedir. Bazı araştırmalarda kadınların daha yüksek vergi ahlakına sahip oldukları (Doerrenberg ve Peichl, 2018; Gökbunar, Selim ve Yanıkkaya, 2009; Torgler ve Valev, 2010; Vogel, 1974), eğitim düzeyinin vergi ahlakını pozitif yönde etkilediği (Daude, Guitierrez ve Melguizo, 2012; McGee, 2007; Parlaungan, 2016; Saruç ve Sağbaş, 2004; Song ve Yarbrough, 1978) görülmektedir.

Ekonomik ve hukuki faktörler ile vergi ahlakını araştıran pek çok çalışmada orta ve yüksek gelirli bireylerin daha yüksek vergi ahlakına sahip oldukları görülmektedir (Çelikkaya ve Gürbüz, 2008; Hızarcı ve Yiğit, 2023; Torgler ve Schaltegger, 2005). Diğer bazı araştırmalarda da adaletli bir vergi sisteminin vergi ahlakını pozitif yönde etkilediğine ilişkin sonuçlar elde edilmiştir (Alexander ve Orlic, 2022; Şahin ve Hatırlı, 2016). Adaletsiz bir vergi sisteminin ise vergi kaçırma eğilimini arttırabileceğini ifade eden çalışmalarda bulunmaktadır (Torgler, Demir, Macintyre ve Schaffner, 2008; Tuay ve Güvenç, 2008). Yapılan vergi aflarının vergi ahlakını olumsuz yönde etkilediğinin ifade edildiği çalışmalarda bulunmaktadır (Çelikkaya ve Gürbüz, 2006; Çiçek, 2006; Özgün ve Yüksel, 2017; Tuay ve Güvenç, 2008).

Sosyo-kültürel ve çevresel faktörler ile vergi ahlakını inceleyen pek çok çalışma da bulunmaktadır. Milli duyguları yüksek, hükümete ve kurumlarına güvenen bireylerin vergi ahlaklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Daude, Guitierrez ve Melguizo., 2013; Kondelaji, Sameti, Amiri ve Moayedfar, 2016; Leonardo ve Vazquez, 2016; Murphy, 2004; Sa, Martins ve Gomes, 2015; Scholz ve Lubell, 1998; Şahin ve Hatırlı, 2014). Vergi idaresi tarafından sunulan nitelikli hizmetlerin bireylerin vergi ahlaklarını olumlu yönde etkilediğine yönelik sonuçlara ulaşılmıştır (Feld ve Frey, 2002; Torgler ve Vazquez, 2009). Diğer vatandaşların tutum ve davranışlarının da vergi ahlaklarını etkilediği

görülmektedir (Scholl ve Lubell, 1998; Demir, 2008; Filippin, Fiorio ve Viviano, 2013; Serim, 2015; Özgün ve Yüksel, 2017). Bazı çalışmalarda da dini inancı yüksek vatandaşların vergi ahlaklarının da yüksek olduğunu ifade eden çalışmalarda bulunmaktadır (McGee, 2006; Torgler, 2006; Torgler ve Schaltegger, 2005; Vythelingum, Soondram ve Jugumath, 2017).

4. Amaç ve Yöntem

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı bireyleri kuşak kavramı doğrultusunda belirli gruplara ayırarak, bireylerin vergi ahlakı ve vergi bilinci kavramlarının oluşumunda ve gelişiminde etkili olan faktörler hakkındaki düşüncelerini karşılaştırmalı bir şekilde analiz etmektedir. İlave olarak, kuşakların vergisel açıdan birbirleri hakkındaki düşünceleri ve Z kuşağının vergi uygulamalarına karşı gelecekteki olası tutum ve düşüncülerinin tespiti araştırmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Eskişehir ilinde ikamet eden 15-55 yaş aralığında bulunan 523.540 birey oluşturmaktadır. Bu sayı dikkate alındığında en az 384 bireyden oluşan örneklemin evreni temsil edeceği görülmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014, s. 50).

4.3. Anket Uygulaması

Araştırmada ihtiyaç duyulan veri seti 28 önermeden oluşan ve 5'li Likert ölçeği kullanılarak hazırlanan anket yöntemiyle elde edilmiştir. 25 önerme üç kuşak için aynı, 26, 27 ve 28 numaralı önermelerde üç kuşak (X, Y ve Z) için farklı ifadeler bulunmaktadır. Anket uygulaması kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak gerek kapalı zarflar içerisinde gerekse çevrimiçi uygulamalar aracılığıyla katılımcılara yöneltilmiştir. 10 Mayıs - 30 Haziran 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen anket uygulaması sonucunda 430 katılımcıdan veri sağlanmıştır.

Bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığından onay alınarak gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

4.4. Güvenilirlik (Cronbach's Alfa) ve Geçerlilik (Faktör Analizi) Testleri

Araştırmada içsel tutarlılığın ölçümünde yaygın olarak kullanılan Cronbach's Alfa katsayısı dikkate alınmıştır. Alfa katsayısı 0 ile 1 arası değerler almakta ve kabul edilebilir sınır değerinin 0,70 olarak belirlendiği görülmektedir (Coşkun, Yıldırım ve Altunışık, 2019, s. 124). Bu araştırmada hesaplanan Cronbach's Alfa katsayısı 0,846 olarak bulunmuştur ve kullanılan ölçeğin güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

4.5. Faktör Analizi

Araştırmalarda kullanılacak olan ölçeklerin belirli bir geçerliliğe sahip olması gerekmektedir. Bu doğrultuda kullanılan faktör analizi birbiriyle ilişki içerisinde olduğu düşünülen çok sayıda değişkenlerin arasındaki ilişkinin yapısına dair ipuçları sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Coşkun ve ark., 2019, s. 261). Faktör analizi yapılmadan önce kullanılacak veri setinin faktör analizine uygun olup olmadığı test etmek için uygulanan Kaiser-Meyer-Olkin (0,84) ve Barlett Küresellik testi (Sig. 0,00) sonuçları incelenmiştir ve veri setinin faktör analizine uygun olduğu tespit edilmiştir.

Direct Oblimin yöntemi kullanılarak yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda: 25 önermeden oluşan veri seti 7 faktör altında dağılım göstermektedir. Önermelerin dağılımı sırasında faktör yükleri 0,4 ve üzeri oranlar dikkate alınarak dağılım gerçekleştirilmiştir. Faktör analizine göre bu çalışmada kullanılan ölçeğin geçerliliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4.6. Normallik Testi

Normallik testi araştırmalarda veri setinin hangi analiz yöntemine daha uygun olduğunu tespit etmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda verilerin normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek için birkaç test bulunmaktadır. Bu araştırmada verilerin normal dağılıp dağılmadığını tespit etmek için birinci aşamada Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testi uygulanmıştır. İkinci aşamada ise Çarpıklık (Skewness) ve Baskınlık (Kurtosis) değerleri ve verilerin dağılımını gösteren çeşitli grafikler incelenmiştir.

Kolmogorov-Smirnov testleri sonucunda verilerin anlamlılık değerlerinin $p < 0,05$ 'in altında olduğu tespit edilmiştir. İkinci aşamada verilerin Skewness ve Kurtosis değerlerinin normal dağılım değerlerinin dışında olduğu ve verilerin

dağılımının bulunduğu grafiklerde verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda normal dağılmadığı tespit edilen veri seti, parametrik olmayan analiz teknikleri kullanılarak incelenmiştir.

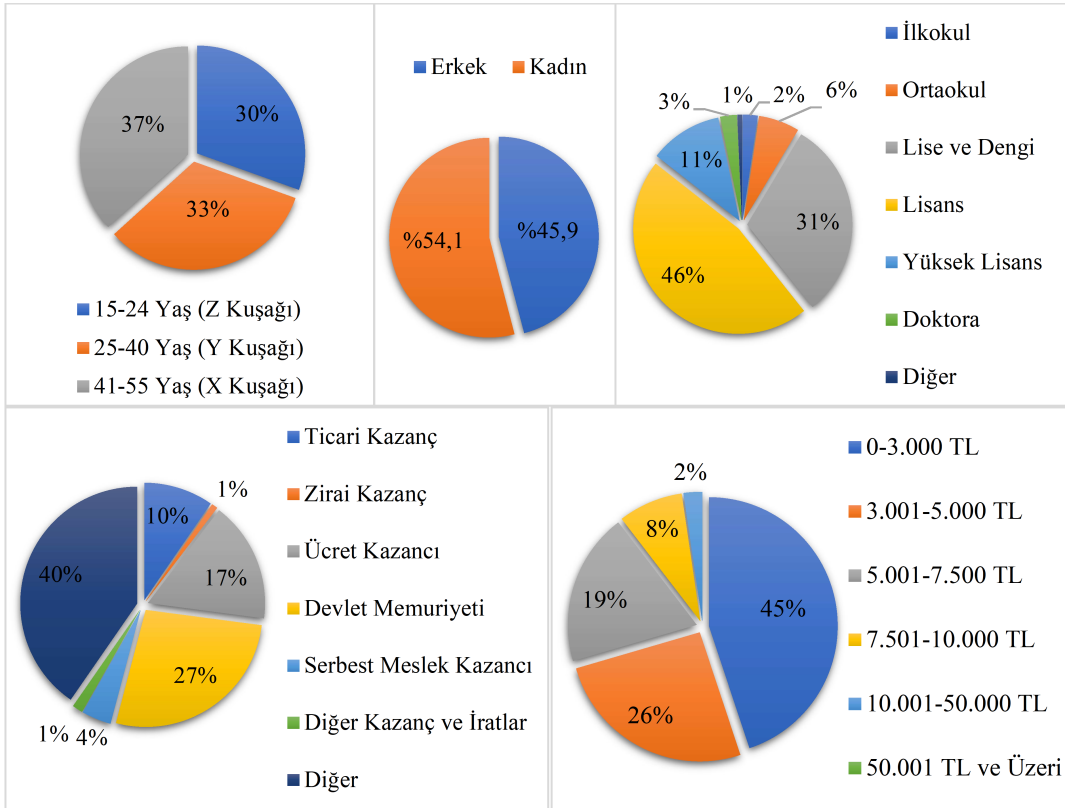
4.7. Araştırmada Kullanılan Analiz Teknikleri

Anket uygulaması sonucunda katılımcılar belirli kuşak gruplarına ayrılmıştır ve elde edilen verilere önerme bazında Kruskal-Wallis Testi ile Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyinin $p < 0,05$ ve $p < 0,10$ olarak kabul edileceği testler sonucunda anlamlı farklılıkların bulunduğu önermeler çapraz tablolar aracılığıyla incelenmiştir.

4.8. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Katılımcıların demografik dağılımları Şekil 1’de yer almaktadır. Katılımcıların %30’unun 15-24 yaş aralığında, %33’ünün 25-40 yaş aralığında ve %37’sinin 41-55 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların %88’inin lise ve dengi üzerinde eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Araştırmada bireylerin mesleki durumlarını belirlemek için Gelir Vergisi Kanunu’nda belirtilen 7 gelir unsuru baz alınmıştır. Buna ek olarak olası farklılıkların tespit edilmesi amacıyla devlet memuru ve diğer seçeneğini de (öğrenci, ev hanımı, emekli veya kendi isteğiyle çalışmayan) çoklu seçenekler arasında eklenmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların %10’unun ticari kazanç elde ettiği, %1’inin zirai kazanç elde ettiği, %27’sinin devlet memuru olduğu, %17’sinin ücret kazancı elde ettiği ve %40’ının diğer seçeneğini işaretledikleri görülmektedir.

Şekil 1: Katılımcıların Demografik Dağılımları

Katılımcıların gelir dağılımına bakıldığında; %44,9’unun 0-3.000 TL arasında gelir elde ettiği görülmektedir³. Oranın yüksek olmasının nedeni, mesleki durumunu diğer olarak ifade eden katılımcılar arasında öğrenci, emekli, ev hanımı veya kendi isteğiyle çalışmayan bireylerin de bulunuyor olmasıdır.

³ Araştırmada kullanılan veri seti 10 Mayıs 2021 ve 30 Haziran 2021 tarihleri arasında elde edilmiştir. Bu bağlamda 0-3.000 TL arasındaki gelir düzeyi ilgili dönemin net asgari ücreti olan 2.825,90 TL temel alınarak belirlenmiştir.

5. Bulgular

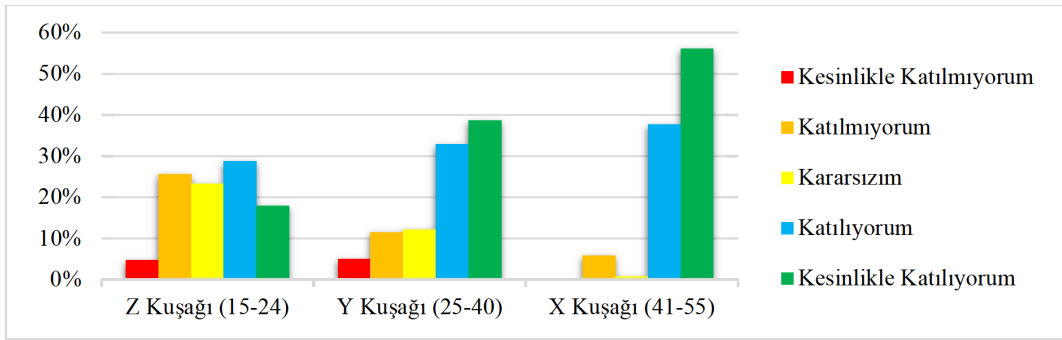
Ampirik araştırmada elde edilen verilere önerme bazında Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri uygulanmıştır. Test sonuçları doğrultusunda veriler, kuşaklar arası anlamlı farklılıkların bulunduğu önermeler ve anlamlı farklılıkların bulunmadığı önermeler olmak üzere iki alt başlık halinde incelenmiştir.

5.1. Kuşaklar Arası Anlamlı Farklılıklarının Bulunduğu Önermeler

Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testleri sonucunda 25 önermenin 17'sinde kuşaklar arası anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda X, Y ve Z kuşaklarının 5'li Likert ölçeği ile hazırlanan önermelere verdikleri yanıtlar yüzdelik bar grafiği kullanılarak grup bazında incelenmiştir.

Şekil 2'de katılımcıların "Vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğunu düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır.

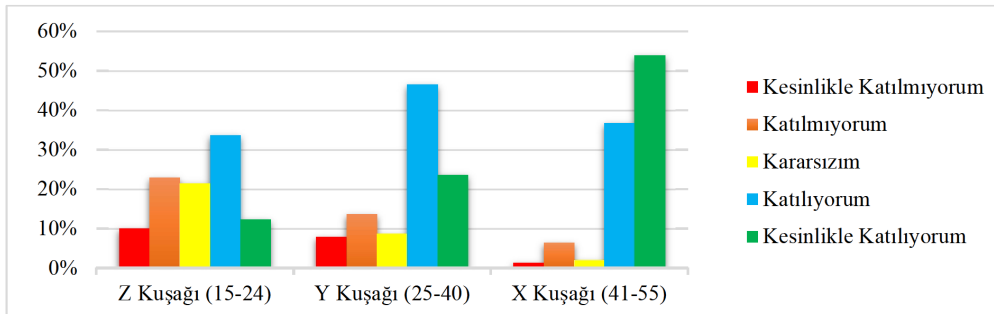
Şekil 2: Önerme 1

Kuşakların 1 numaralı önermeye verdikleri yanıtların dağılımında, X kuşağındaki katılımcıların %94'ü, Y kuşağındaki katılımcıların %70'i ve Z kuşağındaki katılımcıların %47'si vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğu düşüncesini desteklemektedir. Bununla birlikte Z kuşağındaki katılımcıların %30'unun, Y kuşağındaki katılımcıların %16'sının ve X kuşağındaki katılımcıların %6'sının vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olmadığını düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda yaştaki artışla birlikte bireylerin vergi vermenin her vatandaş için kutsal bir görev olduğuna yönelik düşüncelerinin de giderek arttığı görülmektedir. Bir diğer ifadeyle, 1 numaralı önermedeki ifade ile yaş değişkeni arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Şekil 3'te katılımcıların "Vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlaki değerler açısından zayıf olduğunu düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır.

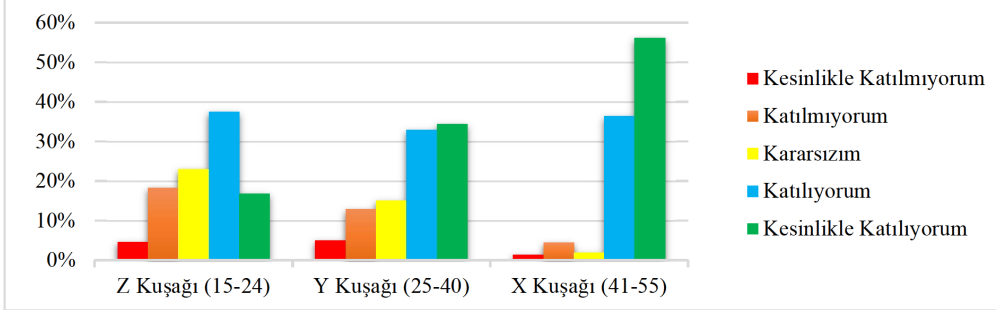
Şekil 3: Önerme 2

X kuşağındaki katılımcıların %90'ının, Y kuşağındaki katılımcıların %70'inin ve Z kuşağındaki katılımcıların %46'sının vergisini ödemeyen bir vatandaşın ahlaki değerler açısından zayıf olduğunu düşüncesini destekledikleri görülmektedir. Yaş değişkeni ile 2 numaralı önerme arasında pozitif yönlü bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Z kuşağı kapsamındaki katılımcıların bu önermeyi en az destekleyen kuşak oldukları ve bu durum üzerinde önemle durulması gerekli görülmektedir.

Şekil 4'te katılımcıların “Vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat edeceğini düşünüyorum”, önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır.

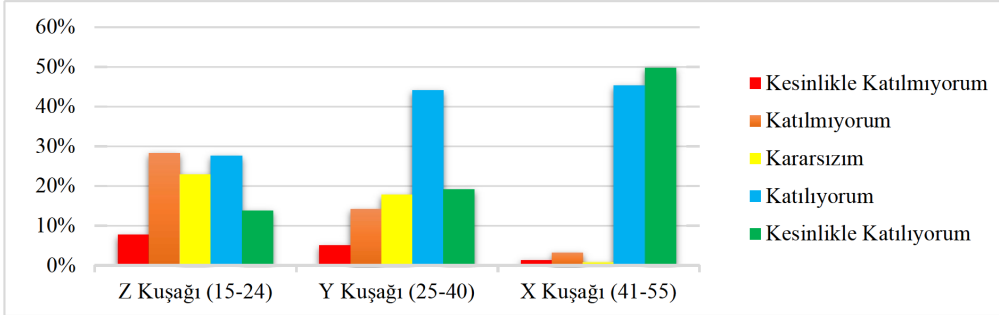
Şekil 4: Önerme 3

Vergisini tam olarak ödeyen bir vatandaşın vicdanen rahat edeceği düşüncesini katılımcıların büyük çoğunluğu desteklemektedir. X kuşağı %92, Y kuşağı %67 ve Z kuşağı %54'lük katılım oranına sahiptir. Bu durumda 3 numaralı önerme ile yaş değişkeni arasında pozitif yönlü bir ilişkiden söz edilebilmektedir.

Şekil 5'te katılımcıların “Vergi ödemenin etik değerlerle doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum”, önermesine verdikleri yanıtlar görülmektedir.

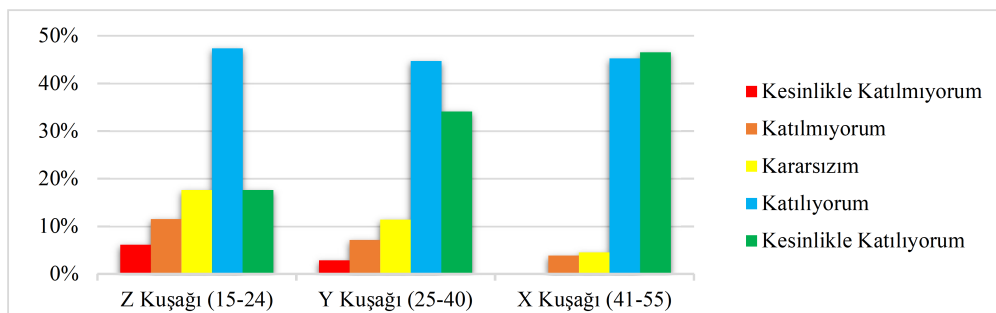
Şekil 5: Önerme 4

Verilen yanıtlarda X kuşağındaki katılımcıların %95'i, Y kuşağındaki katılımcıların %63'ü ve Z kuşağındaki katılımcıların %40'ı vergi vermenin etik değerlerle doğrudan ilişkili olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda yaştaki artışla birlikte bireylerin vergi ödeme ile etik değerler arasında daha güçlü bir ilişki kurduğu öne sürülebilmektedir.

Şekil 6'da katılımcıların “Kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşünüyorum”, önermesine verilen yanıtlar bulunmaktadır.

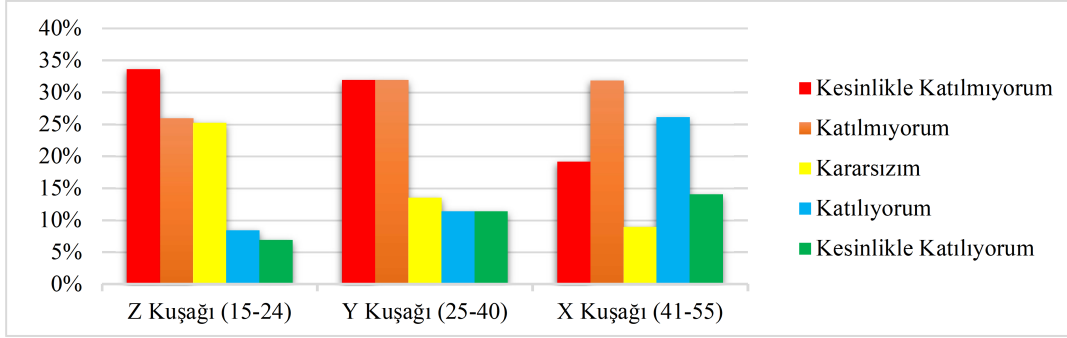
Şekil 6: Önerme 6

X kuşağındaki katılımcıların %91'inin, Y kuşağındaki katılımcıların %80'inin ve Z kuşağındaki katılımcıların %65'inin kamu hizmetlerinin karşılanması için vergilerin gerekli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda yaştaki artışla birlikte bireylerde vergilerin kamu hizmetlerinin karşılanması için gerekli olduğu düşüncesinin de arttığı ileri sürülebilmektedir. Şekle bakıldığında önermeye verilen katılım şiddetinin de yaşla birlikte artış gösterdiği görülmektedir.

Şekil 7'de katılımcıların 8 numaralı "Dini inançları kuvvetli bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıklarını düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır.

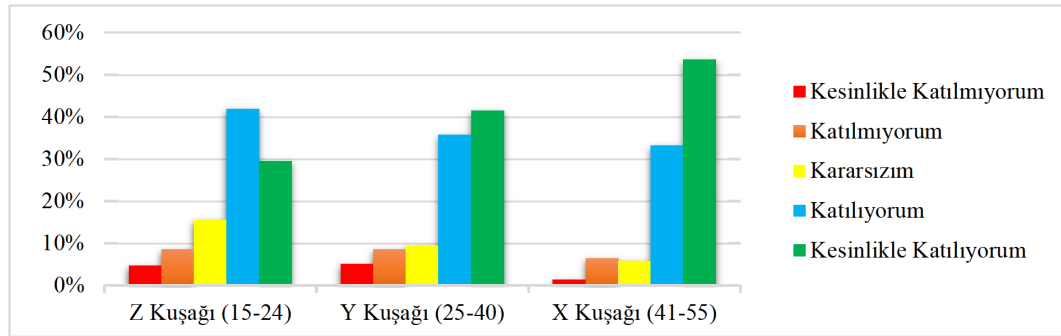
Şekil 7: Önerme 8

Verilen yanıtlar doğrultusunda genel olarak katılımcıların yarısından fazlasının (%58'i) dini inançları kuvvetli bireylerin vergiye daha iyi uyum sağladıkları düşüncesine katılmadıkları görülmektedir. Bu ifadeyi en az destekleyen %64'lük oranla Y kuşağıdır. İkinci sırada Z kuşağı (%60) ve üçüncü sırada X kuşağı (%50) gelmektedir. Bu ifadeye verilen yanıtlar doğrultusunda vergiye uyum ile dini inanç arasındaki ilişkinin zayıf olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 8'e bakıldığında katılımcıların 9 numaralı "Vergi sorumluluğunu yerine getirmeyen bireylerin varlığının diğer bireylerin vergisel yükümlülüklerini de olumsuz yönde etkilediğini düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar görülmektedir.

Şekil 8: Önerme 9

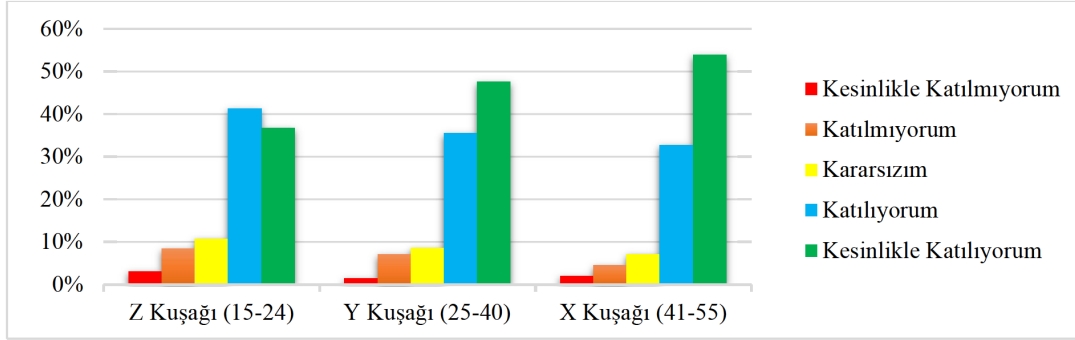

Katılımcıların %79'unun sosyal çevrelerinde vergi sorumluluklarını yerine getirmeyen bireylerin diğer bireyleri olumsuz yönde etkileyebileceklerini düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda sosyal çevrenin vergi ahlakını etkilediği öne sürülmektedir. Kuşaklar arası bir değerlendirme yapıldığında, Z kuşağındaki katılımcıların %70'inin, Y kuşağındaki katılımcıların %77'sinin ve X kuşağındaki katılımcıların %87'sinin 9 numaralı ifadeyi desteklediği, bir diğer ifadeyle, yaş değişkeni ile 9 numaralı ifade arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yaş ilerledikçe deneyimler de daha kıymetli olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde vergisel sorumluluklarını yerine getiren mükelleflerin çevrelerinde rol model olarak gösterilmesi yararlı görülebilir.

Şekil 9'da katılımcıların 10 numaralı "Vergi cezalarının uygulanabilirliği azaldıkça vergi kaçırma davranışında da artış olacağını düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır.

Katılımcıların %83'ünün vergi cezalarının uygulanabilirliği ve vergi kaçırma davranışı arasında kurdukları ilişkinin negatif yönlü olduğu, bir diğer ifadeyle, katılımcılar vergi cezalarındaki uygulanabilirlik arttıkça vergi kaçırma

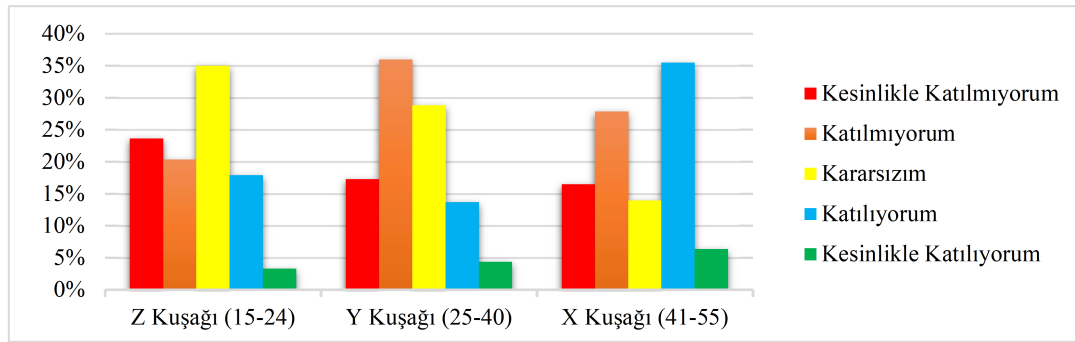
Şekil 9: Önerme 10

davranışının da azalacağını düşünmektedirler. Kuşaklar arası bir değerlendirme, Z kuşağındaki katılımcıların %78'i, Y kuşağındaki katılımcıların %83'ü ve X kuşağındaki katılımcıların %87'si 10 numaralı ifadeyi desteklemektedirler. Bu bağlamda 10 numaralı ifade ile yaş değişkeni arasında pozitif yönlü bir ilişkiden söz edilebilmektedir.

Şekil 10'da katılımcıların 13 numaralı "Hükümetlerin politikalarını benimseyen vergi mükelleflerinin vergisel sorumluluklarını tam olarak yerine getirdiklerini düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar gösterilmektedir.

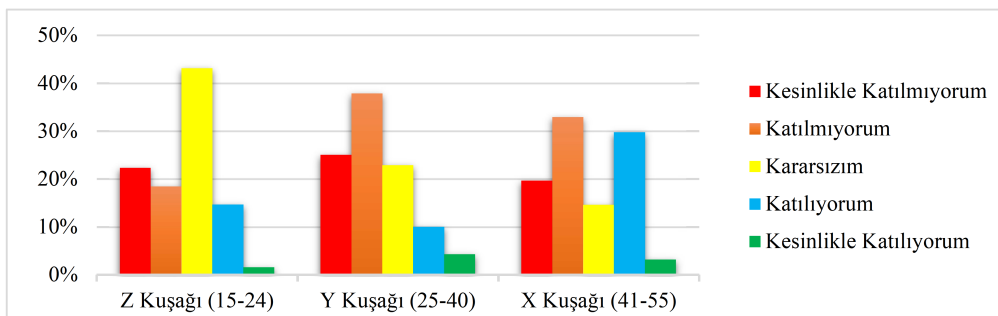
Şekil 10: Önerme 13

Z kuşağındaki katılımcıların %35'i, Y kuşağındaki katılımcıların %29'u ve X kuşağındaki katılımcıların %14'ü 13 numaralı ifade hakkında herhangi bir düşüncelerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte %42'lik oranla X kuşağının hükümet politikalarını benimseyen mükelleflerin vergisel sorumluluklarını yerine getirdiği düşüncesini en çok destekleyen kuşak olduğu görülmektedir. Y kuşağı ise %53'lük oranla bu ifadeye en çok katılmıyorum yanıtını veren kuşak olmaktadır. X ve Z kuşaklarında bu ifade %44'lük oranla desteklenmemektedir.

Şekil 11'de katılımcıların 16 numaralı "Ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığına yeterince yer verdiğini düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtların dağılımı bulunmaktadır.

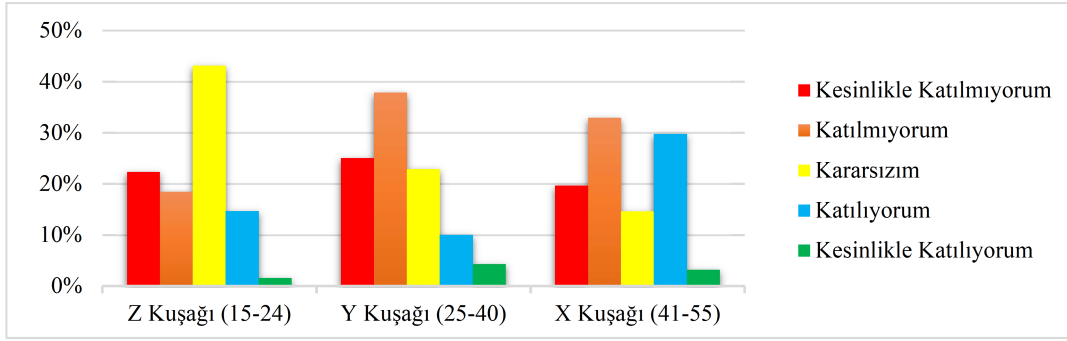
Şekil 11: Önerme 16

Bu önerme katılımcılar tarafından desteklenememiştir. Eğitim sürecinde vergi veya vergi ile ilgili temel bilgilerin yeteri düzeyde işlenmediğine işaret edilmektedir. Y kuşağındaki katılımcıların %77'sinin, Z kuşağındaki katılımcıların %68'inin ve X kuşağındaki katılımcıların %59'unun ülkemizdeki eğitim sisteminin vergi farkındalığını artırma konusunda yetersiz kaldığını düşündükleri görülmektedir.

Şekil 12'de katılımcıların 17 numaralı "Vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgileri vergi idaresinin yeterli düzeyde sağladığını düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır.

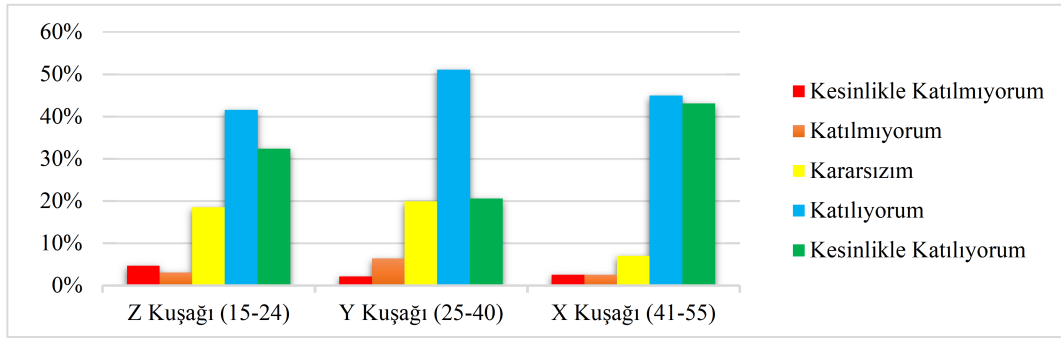
Şekil 12: Önerme 17

Z kuşağındaki katılımcıların %43'ünün, Y kuşağındaki katılımcıların %23'ünün ve X kuşağındaki katılımcıların %15'inin 17 numaralı ifadeye kararsızım yanıtını verdikleri görülmektedir. Katılımcılardaki kararsızlığın yaş ile birlikte giderek azalmasının nedenleri arasında yaştaki artışla birlikte vergi idaresinin performansı hakkında daha çok deneyim sahibi olunabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %68'i vergi idaresinin vatandaşların ihtiyaç duydukları bilgileri yeterli düzeyde sağlamadıklarını düşündükleri tespit edilmiştir. X kuşağının %33'lük oranla bu ifadeyi desteklediği görülmektedir.

Katılımcıların 18 numaralı "Vergi konusuna eğitim müfredatlarında daha fazla yer verilmesi ile vatandaşların vergi bilincinin arttırılabileceğini düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlara bakıldığında:

Şekil 13: Önerme 18

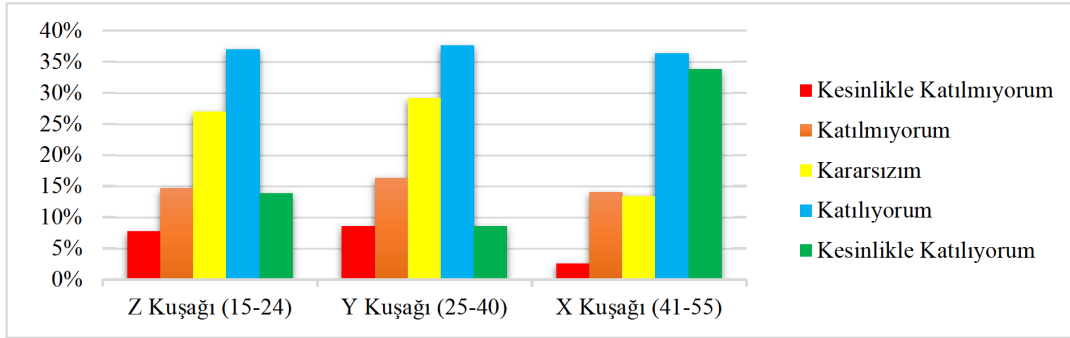

Katılımcıların %78'inin vergi bilincinin arttırılması konusunda eğitim müfredatlarına vergi konusunun dâhil edilmesinin pozitif yönlü bir etkisinin olacağını düşündükleri görülmektedir. Dolayısıyla, eğitim programlarının kapsamına temel vergi konuları da eklenerek bu konuların yeterli düzeyde işlenmesi önerilmektedir. Bunun gerçekleşmesi durumunda uzun vadede toplumun vergi bilincinin önemli düzeyde artacağı düşünülmektedir.

Şekil 14'te katılımcıların "Eğitim düzeyi yükseldikçe vergiye olan gönüllü uyumun da artacağını düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır.

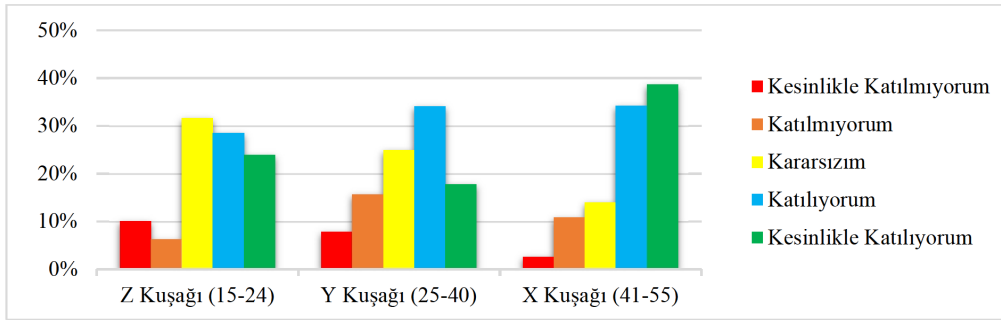
Bu önermeye verilen yanıtlarda, X kuşağındaki katılımcıların %70'inin, Z kuşağındaki katılımcıların %51'inin ve Y kuşağındaki katılımcıların %47'sinin eğitim düzeyi ile vergi uyumu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda 19 numaralı önerme ve eğitim düzeyindeki artışın vergi uyumunu pozitif yönde etkilemesi düşüncesi arasında pozitif yönlü bir ilişkiden söz edilebilmektedir.

Şekil 14: Önerme 19

Şekil 15'te katılımcıların "Sosyal medyanın vergi bilincini arttırmada önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı bulunmaktadır.

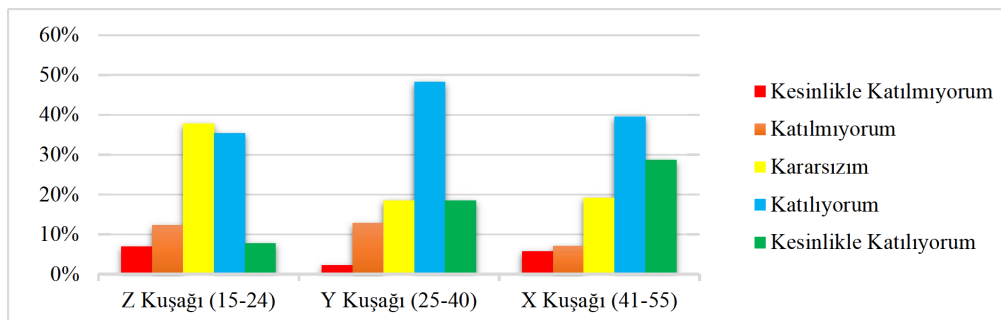
Şekil 15: Önerme 20

Kuşaklar arası bir değerlendirme yapıldığında Z kuşağındaki katılımcıların %32'sinin ve Y kuşağındaki katılımcıların %25'inin sosyal medyanın vergi bilincini arttırmada önemli bir faktör olması hakkında kararsızım yanıtını verdikleri dikkat çekmektedir. Şekil 15 incelendiğinde, X kuşağındaki katılımcıların %73'ü, Y ve Z kuşaklarındaki katılımcıların %52'si sosyal medyanın vergi bilincini artırma konusunda önemli bir faktör olabileceğini öne sürmektedirler.

Katılımcıların "İnsanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşünüyorum", önermesine verdikleri yanıtların yüzdeler dağılımı bulunmaktadır.

Şekil 16: Önerme 21

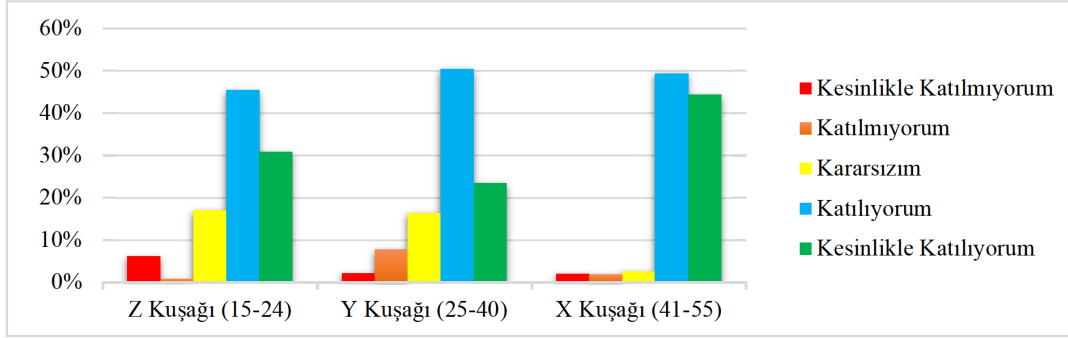

Verilen yanıtlar doğrultusunda X kuşağındaki katılımcıların %68'inin, Y kuşağındaki katılımcıların %66'sının ve Z kuşağındaki katılımcıların %43'ünün insanların vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşündükleri görülmektedir. Z kuşağındaki katılımcıların %38'i bu ifadeye kararsızım yanıtını vermiştir. Bu durumunun 15-24 yaş aralığındaki katılımcıların akran çevrelerinde vergi konusunun yaygın olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

40 yaş üstü olan X kuşağının yüksek bir oranda bu önermeye katılmaları önemli ve üzerinde durulması gerekli bir durumdur. Vergi idaresinin bu noktayı özellikle değerlendirmesi önerilmektedir.

Katılımcıların “Vergi yükümlülüklerinin zamanında yerine getirilmemesinin gelecekte daha yüksek vergi yükü olarak karşımıza çıkacağını düşünüyorum”, önermesine verdikleri yanıtlar bulunmaktadır. Bu doğrultuda:

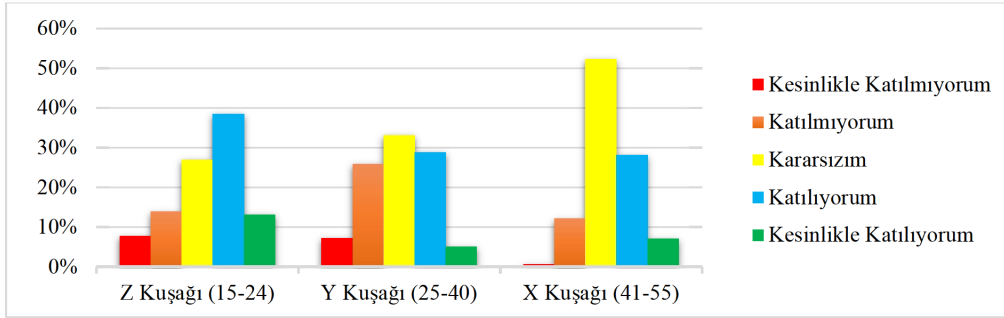
Şekil 17: Önerme 24

Katılımcıların %82'sinin zamanında ödemedikleri vergilerin gelecekte daha yüksek bir vergi yükü yaratacağı bilincine sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte X kuşağı %93'lük katılım oranıyla bu ifadeyi en çok destekleyen kuşaktır. Z ve Y kuşaklarında katılım oranlarının %70'in üzerinde olmasıyla birlikte Z kuşağındaki katılımcıların %17'si ve Y kuşağındaki katılımcıların %16'sı kararsızım yanıtını vermişlerdir.

Sosyal medyanın vergi ahlakı ve vergi bilinci üzerinde olası etkileri üzerine hazırlanan 25 numaralı önerme “Vergi ile ilgili gelişmelerin daha çok sosyal medyadan takip edildiğini düşünüyorum”, ifadesini içermektedir.

Şekil 18: Önerme 25

18 numaralı şekle bakıldığında Z kuşağındaki katılımcıların %27'sinin, Y kuşağındaki katılımcıların %33'ünün ve X kuşağındaki katılımcıların %52'sinin bu ifadeye kararsızım yanıtını verdikleri görülmektedir. Yaştaki artışla birlikte katılımcıların 25 numaralı önerme hakkında herhangi bir düşüncelerinin olmaması ile ilgili çeşitli nedenler öne sürülebilmektedir. Bu bağlamda bilgiye erişim konusunda internet veya sosyal medya Z ve Y kuşaklarında ön plandayken, X kuşağında ise gazete ve televizyon gibi araçların ön planda olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte bu ifadeye en çok katılıyorum yanıtını veren kuşağın %51'lik oranla Z kuşağı olduğu, en çok katılmıyorum yanıtını veren kuşağın ise %33'lük oranla Y kuşağı olduğu görülmektedir.

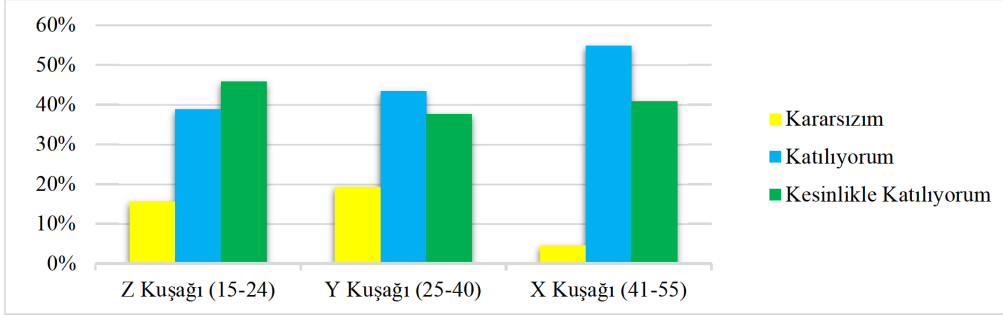
X, Y ve Z kuşaklarında katılımcılara vergi ahlakı ve vergi bilinci üzerinde etkili olan faktörlere ilişkin yöneltilen 25 önermenin 17'sinde kuşaklar arası anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir. Kuşaklar arasında anlamlı farklılıkların bulunmadığı 8 önerme ise bir sonraki alt başlıkta değerlendirilmektedir.

5.2. Kuşaklar Arası Anlamlı Farklılıklarının Bulunmadığı Önermeler

Araştırmada katılımcılara yöneltilen ve yapılan testler sonucunda 8 önermenin kuşaklar arasında anlamlı farklılıkları içermediği tespit edilmiştir. Bu önermeler çapraz tablolar aracılığıyla incelenmiştir.

5 numaralı önermede katılımcılara “Vergi sistemindeki adalet algısı azaldıkça vergi kaçırma davranışına hak verilebileceğini düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir.

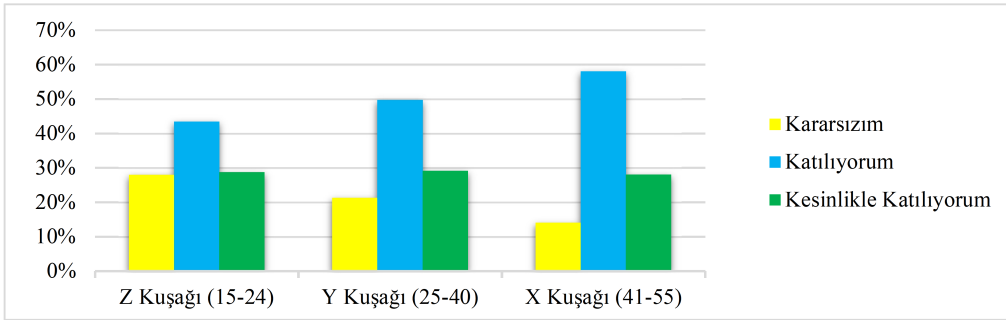
Şekil 19: Önerme 5

Katılımcıların %86’sının vergi sistemindeki adalet algısının azaldığı durumlarda vergi kaçırma davranışına hak verilebileceğini düşündükleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların vergi kaçırma davranışına tamamen karşı olmadıkları, adil olmayan bir vergi sisteminin bireylerin vergi kaçırmasına neden olabileceğini düşündükleri ileri sürülebilir. Bu önermede kuşaklar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

7 numaralı önermede katılımcılara “Kamu hizmetlerinden yararlanma düzeyi yükseldikçe daha fazla vergi ödenmesi gerektiğini düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir.

Şekil 20: Önerme 7

Katılımcıların %80’inin kamu hizmetlerinden daha çok faydalanan bireylerin daha fazla vergi ödemeleri gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Bu durum ödeme gücü yerine yarar ilkesine göre bir vergilendirme algısının da bulunduğunu göstermektedir. Kuşak farkı burada görülmemektedir.

11 numaralı önermede katılımcılara “Bireylerin siyasal görüşlerinin, vergi sorumluluklarının yerine getirilmesinde önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir.

Verilen yanıtlar doğrultusunda katılımcıların %40’ı siyasi görüşlerin vergi sorumluluğu üzerinde etkili olabileceğini düşünmekteyken, %44’ü siyasi görüşün vergi sorumluluğu üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı görüşünü ileri sürmektedirler. Verilen yanıtlara bağlı olarak net bir yargıya varılamamaktadır.

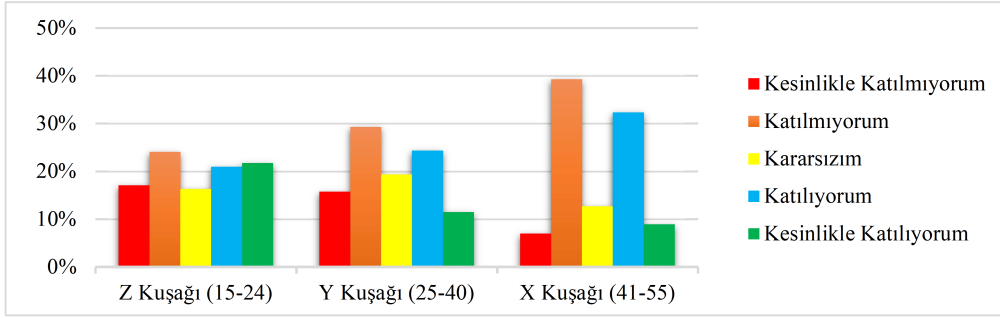
12 numaralı önermede katılımcılara “Hükümetlerin uyguladıkları politikalar değiştikçe vatandaşların da vergi ödeme davranışlarını değiştireceklerini düşünüyorum” ifadesi yöneltilmiştir.

Katılımcıların %74’ünün hükümet politikalarının vatandaşların vergi ödeme davranışları üzerinde etkili olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda katılımcıların düşünceleri doğrultusunda hükümet politikaları ve vergi ahlakı arasında bir ilişki olduğu öne sürülebilmektedir. Bu önermeye verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, vatandaşların kendi faydalarını gözeterek vergisel yükümlülüklerini yerine getirdikleri görülmektedir.

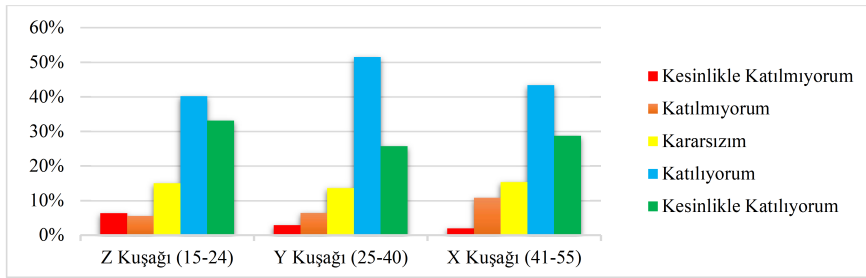
14 numaralı önermede katılımcılara “Ülkemiz vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olduğunu düşünüyorum”, ifadesi yönelmiştir.

Katılımcıların %60’ının ülkemizdeki vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olmadığını düşündükleri görülmektedir. Bununla birlikte Z kuşağındaki katılımcıların %21’i, Y kuşağındaki katılımcıların %22’si ve X

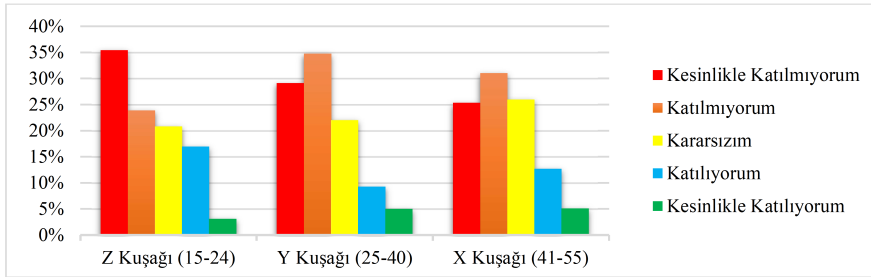
Şekil 21: Önerme 11

Şekil 22: Önerme 12

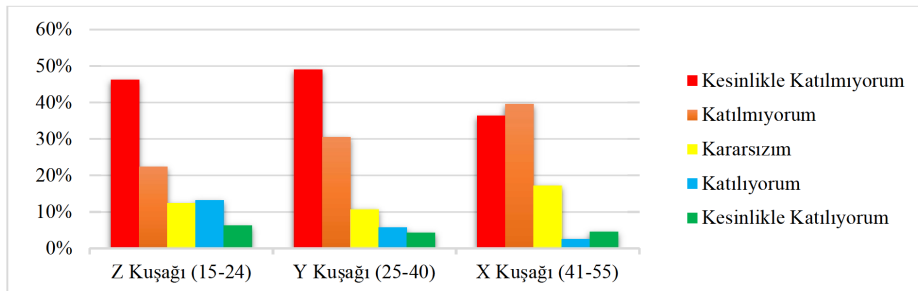

Şekil 23: Önerme 14

kuşağındaki katılımcıların %26'sı ülkemizdeki vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilirlik açısından herhangi bir fikirlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Şekil 24: Önerme 15

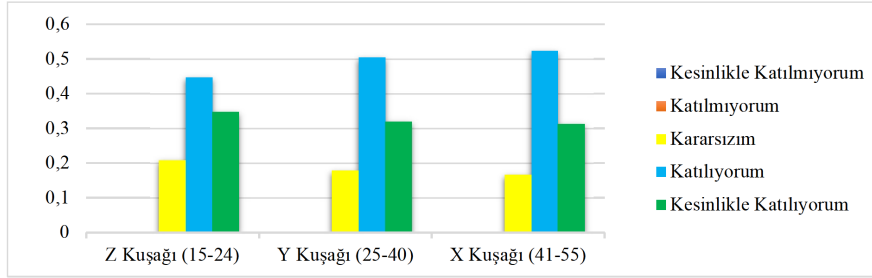

15 numaralı önermede katılımcılara “Ülkemiz vergi sisteminin, vergi adaletini sağladığımı düşünüyorum” ifadesi yöneltilmiştir.

Verilen yanıtlara doğrultusunda katılımcıların %75'inin ülkemizdeki vergi sisteminin vergi adaletini sağlamadığı düşüncesinde oldukları görülmektedir. Bu durum vergi idaresi için oldukça önemli bir tespittir. Vergi sisteminde adaletin zayıflaması, bir taraftan vergiden kaçınma ve vergi kaçırma davranışını artırırken bir diğer taraftan da gelir dağılımı eşitsizliğini yükseltir. Vergi idaresinin bu sonuçları değerlendirmesi önerilmektedir.

22 numaralı önermede katılımcılara “Ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırmanın normal bir davranış olduğunu düşünüyorum”, ifadesi yöneltmiştir.

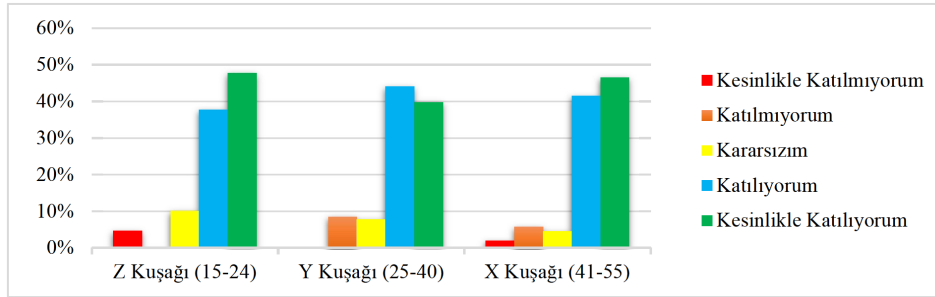
Şekil 25: Önerme 22

Katılımcıların %82'sinin ekonomik sorunların yoğunlaştığı dönemlerde vergi kaçırılabilirliğini düşündükleri sonucu elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuç 5 numaralı önerme ile birlikte değerlendirildiğinde bireylerin vergi kaçırma eğilimlerini veya vergi kaçırma yönelmelerine neden olabilecek faktörler arasında ekonomik sorunların da eklenebileceğini göstermektedir.

23 numaralı önermede ise katılımcılara “Satıcıların vergi kaçırmasına engel olmak için alışveriş sırasında fiş/fatura alınması gerektiğini düşünüyorum” ifadesi yöneltmiştir.

Şekil 26: Önerme 23

Diğer vergi mükelleflerinin vergi kaçırmalarına engel olmak veya vergisel sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak toplumsal vergi bilincinin farklı bir boyutudur. Mükelleflerin elde ettikleri gelirlerin hesaplanması sırasında kullanılan fiş/fatura gibi evrakların ticari işlemler sırasında müşteri tarafından talep edilmesinin vergi kaçakçılığına engel olabileceği düşüncesi katılımcıların %86'sı tarafından desteklendiği görülmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, kuşaklar arası anlamlı farklılıkların bulunmadığı 8 önerme aracılığıyla katılımcıların ülkemizdeki vergi sistemi hakkında, vergilemedeki adalet ve eşitlik, siyasi görüşlerin vergisel sorumluluklar üzerindeki etkileri hakkında ortak düşüncelere sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna ek olarak, katılımcılar farklı durumlarda vergi kaçakçılığına hak verilebileceğini düşünmektedirler.

5.3. Z Kuşağının Muhtemel Vergi Ahlakı ve Vergi Bilinci

Bu araştırmanın amaçlarından birisi 15-17 yaş aralığındaki bireylerin vergi ile ilgili temel bilgi düzeylerinin ve 15-24 yaş aralığındaki bireylerin vergiye karşı gelecekteki olası tutumlarının tespiti edilmesidir. Bu doğrultuda Z kuşağındaki katılımcılara açık uçlu ve 5'li Likert ölçek ile hazırlanan çeşitli önermeler yöneltmiştir.

15-17 yaş aralığındaki katılımcılara yöneltilen açık uçlu önermeler doğrultusunda:

İlk önerme “Vergiyi kime öderiz?” ifadesidir. Verilen yanıtlar doğrultusunda katılımcıların %86,5'ı vergilerin devlete ödendiğini belirtmişlerdir.

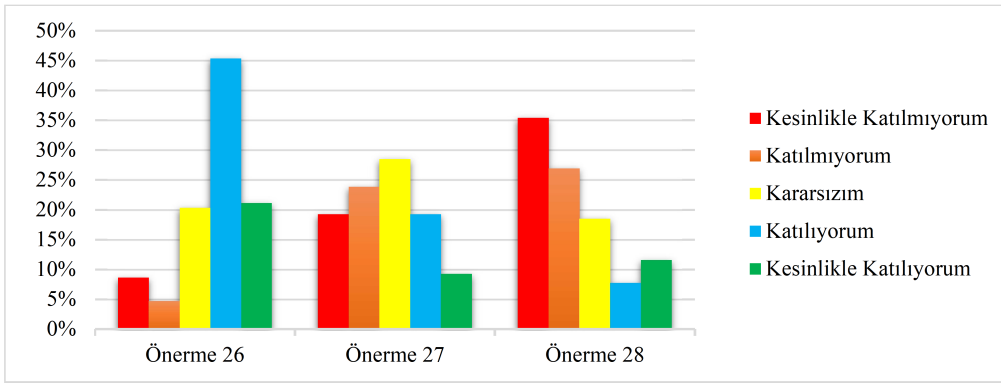
İkinci ve üçüncü sırada katılımcılara “Okulda vergiye dair herhangi bir eğitim aldınız mı?” ve “Verginin ne olduğuna dair herhangi bir araştırma yaptınız mı?” ifadeleri yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar doğrultusunda katılımcıların %90,3’ü eğitim hayatlarında vergiye dair herhangi bir seminer veya ders almadıklarını, %86,5’i ise kendilerinin de herhangi bir araştırma yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Dördüncü sırada katılımcılara “Vergi kelimesini ilk nerede duydunuz?” önermesi yönlendirilmiştir. Verilen yanıtlar doğrultusunda katılımcıların %36,5’i vergi kelimesini televizyon, haber ve internet gibi medya kanalı aracılığıyla duydıklarını, %32,6’sı okulda duydıklarını, %25’i ailelerinde duydıklarını ve %1,9’u vergi dairesinde duydıklarını belirtmişlerdir.

Beşinci önermede ise katılımcılara “Hiç vergi ödediniz mi? Cevabınız evet ise ödediğiniz bir verginin ismini lütfen belirtiniz”, ifadesi yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar doğrultusunda 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların %80,7’si sosyal yaşamlarında vergi ödemediklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların sosyal yaşamlarında satın aldıkları mal ve hizmetlerin fiyatı içinde ödedikleri vergilerin bilincinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Bazı katılımcılar ise reklam vergisi, kaldırım vergisi, KDV, MTV ve ÖTV ödediklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmada veri toplamak için hazırlanan, 28 önermeden oluşan anket formunun son 3 önermesi araştırmanın amacı doğrultusunda kuşaklar arası farklı ifadeler içermektedir. Bu bağlamda Z kuşağının vergiye karşı gelecekteki olası tutumlarını tespit etmek amaçlı yöneltilen önermelere verilen yanıtlar aşağıda yer almaktadır.

Şekil 27: Z Kuşağının Görüşleri

Şekil 27’ye bakıldığında Z kuşağının 26, 27 ve 28 numaralı önermelere verdiği yanıtlar bulunmaktadır.

26 numaralı önermede Z kuşağına “Gelecekte vergimi tam olarak ödemeyi düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir. Z kuşağının %66’sının gelecekte vergisini tam olarak ödeyeceğini, %20’sinin kararsız kaldığını ve %14’ünün gelecekte vergisini tam olarak ödemeyeceğini belirttikleri görülmektedir.

27 numaralı önermede Z kuşağına “Gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceğimi düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir. Z kuşağının %43’ünün gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum sergilemeyeceklerini, %28’inin kararsız olduğu ve %28’ünün gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceğini belirttikleri görülmektedir.

28 numaralı önermede ise Z kuşağına “Gelecekte vergi kaçırmayı düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir. Z kuşağının %62’sinin gelecekte vergi kaçırmayı düşünmediklerini belirttikleri görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %18’inin kararsızım yanıtını verdiği ve %20’inin ise gelecekte vergi kaçırmayı düşündüğünü belirttikleri görülmektedir.

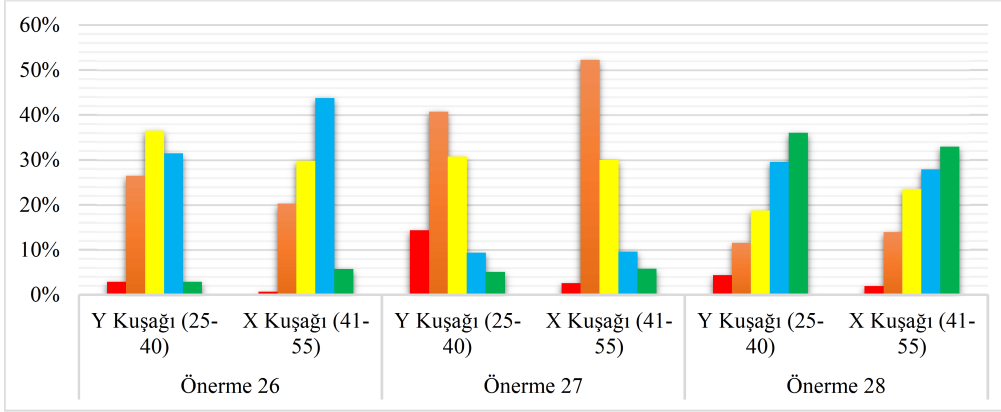
Z kuşağının 26, 27 ve 28 numaralı önermelere verdiği yanıtların genel bir değerlendirmesi yapıldığında: Bireylerin %28’inin gelecekte vergiye karşı olumsuz bir tutum sergileyeceklerini belirtmelerine rağmen bu oranın vergi kaçakçılığı konusunda %20’ye, verginin tam ödenmemesi konusunda %14’lere gerilediği görülmektedir. Bu bağlamda vergiye karşı olan negatif yaklaşımın, vergi kaçakçılığı ile sonuçlanacağı konusunda kesin bir yargıdan söz edilememektedir. Bununla birlikte 15-24 yaş aralığındaki bireylerin bir kısmında tespit edilen vergiye karşı olumsuz tutumun altında yatan nedenler bu araştırmanın kapsamı dışındadır.

5.4. Y ve X Kuşaklarının Z Kuşağı Hakkındaki Görüşleri

Araştırmada 25-55 yaş aralığındaki Y ve X kuşaklarındaki katılımcıların hem Z kuşağı hem de kendi kuşaklarında bulunan bireyler hakkındaki düşüncelerini tespit etmek amaçlı, farklı ifadeler içeren 26, 27 ve 28 numaralı önermeler yönlendirilmiştir.

26 numaralı önermede Y ve X kuşaklarına “Genç kuşağın vergiyi diğer kuşaklardan daha iyi tanıdığını düşünüyorum”,

Şekil 28: Y ve X Kuşaklarının Görüşleri

ifadesi yöneltilmiştir. Verilen yanıtlar doğrultusunda Y ve X kuşaklarındaki katılımcıların %55'i genç kuşağın vergi hakkında kendileri kadar bilgi sahibi olmadıklarını düşünmektedirler. Bununla birlikte her iki kuşaktaki katılımcıların %30'u bu ifadeyle ilgili herhangi bir düşüncesinin olmadığı yanıtını verdikleri görülmektedir.

27 numaralı önermede Y ve X kuşaklarına “25 yaş ve üzeri bireylerin vergi uygulamalarına karşı gereken önemi göstermediğini düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir. Y kuşağındaki katılımcıların %34'ü ve X kuşağındaki katılımcıların %50'si 25 yaş üzerindeki bireylerin vergi uygulamalarına gereken önemi vermediklerini düşünmektedirler. Y kuşağındaki katılımcıların %29'u ve X kuşağındaki katılımcıların %21'i ise 25 yaş üzeri bireylerin vergi uygulamalarına gereken önemi verdiklerini düşünmektedirler.

28 numaralı önermede Y ve X kuşaklarına “Gençlerin yüksek vergi yükünden dolayı vergi mükellefi olmayı istemediklerini düşünüyorum”, ifadesi yöneltilmiştir. Elde edilen yanıtlar doğrultusunda Y kuşağındaki katılımcıların %65'i ve X kuşağındaki katılımcıların %61'i gençlerin yüksek vergi yükünden dolayı vergi mükellefi olmak istemedikleri düşüncesini desteklemektedirler.

6. Sonuç

Ampirik araştırma doğrultusunda elde edilen sonuçların genel bir değerlendirmesi yapıldığında;

Z kuşağındaki katılımcıların bir kısmının, X ve Y kuşaklarındaki çoğunluğa kıyasla vergi ödemeyi kutsal bir vatandaşlık görevi olarak görmediği ve vergi ödememenin veya ödememenin ahlakla bir ilişkisinin olmadığını düşündükleri sonucu elde edilmiştir. X kuşağındaki katılımcılarda ise verginin kutsal bir görev olarak algılandığı, vergi ile etik arasında ilişki kurulduğu ve vergisini ödemeyen bir bireyin ahlaken zayıf biri olarak kabul edilebileceğinin baskın bir şekilde desteklendiği tespit edilmiştir. Bu konular Y kuşağındaki katılımcılar açısından değerlendirildiğinde bir fikir ayrılığı tespit edilmiştir. Y kuşağındaki katılımcıların bir kısmının Z kuşağı ile benzer düşünceleri paylaştığı, bir kısmının ise X kuşağı ile benzer düşünceleri paylaştığı sonucu elde edilmiştir.

Araştırmada ortaya çıkan bir diğer husus ise vergi ahlakını etkileyebilecek faktörler arasında televizyon, radyo ve gazete gibi iletişim araçlarının yanı sıra sosyal medyanın da eklenip eklenemeyeceğidir. Araştırmada elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcıların birçoğunun sosyal medyanın vergi ile ilgili gelişmelerin takip edilebileceği ve vergi bilincini arttırmada etkisinin olabileceği düşüncesini onayladıkları görülmektedir. Literatürde ise sosyal medyanın vergi ahlakı üzerinde etkili olup olmadığı konusunda yeterli çalışma bulunmasa dahi Oats ve Onu (2015) sosyal medyanın önemsiz olayları sansasyonel hale getirme gücüne sahip olduğu ve sosyal medyadaki haberciliğin hızlı bir şekilde yayılmasının, vergi ahlakı alanında da etkiler yaratabileceğinden bahsetmektedirler. Yazarlar kamu kurumlarının sosyal medya sayfası oluşturmasını, bireylerin bilgiye daha hızlı bir şekilde ulaşabilmeleri açısından oldukça yararlı olabileceğini belirtmektedirler. Bununla birlikte sosyal medyada, bireyler tarafından vergiye karşı bir protesto hareketi, olumsuz görüşlere veya devletin imajını zedeleyen haberlere yer verilmesi de tam aksi yönde bir durum oluşturabileceğini ileri sürmektedirler. Bu nedenle kamu kurumlarının bu dönüşüme katılmalarının genç kuşaklara ve gelecek kuşaklara ulaşılması açısından önem arz ettiği düşünülmektedir. Özellikle sosyal medya platformları (Twitter, Youtube, Instagram vs.) üzerinden vergi bilincinin artması için sadece kamu kurumlarını temsil eden onaylanmış hesaplar tarafından bilgi dezenformasyonu oluşmadan vergi ve vergi uygulamaları hakkında doğru bilgilendirmelerin yapılması, gerektiğinde bilgi düzeltilmesinin yapılması, eğitici içeriklerin oluşturulması önerilmektedir. Bu kapsamda kamu kurumlarına olan

pozitif ilginin artması için genç ve gelecek kuşaklara yönelik çeşitli etkinliklerin ve programların oluşturulması da seçenek olarak düşünülebilir.

Literatürde vergi ahlakını etkileyebilecek bir diğer faktör ise sosyal çevrenin bireyde yarattığı etkidir. Birçok araştırmada bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrenin bireylerin alacağı kararlar üzerinde etki yaratabileceği öne sürülmektedir (Bayraklı, Saruç ve Sağbaş, 2004, s. 22; Demir, 2008, s. 190; Filippin, Fiorio ve Viviano, 2013, s. 190; Kondelaji, Sameti, Amiri ve Moayedfar, 2016, s. 592; Özgün ve Yüksel, 2017, s. 46; Scholz ve Lubell, 1998, s. 412). Bu araştırmada da katılımcıların sosyal çevrenin vergi ahlakı üzerinde etkili olabileceğini düşündükleri sonucu elde edilmiştir.

Araştırmada katılımcıların vergilerin kamu harcamalarının finanse edilmesi için gerekli olduğu ve ödenmeyen vergilerin gelecekte daha büyük bir vergi yükü olarak karşılarını çıkabileceği bilincine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bununla birlikte ekonomik sorunların yaşandığı ve vergi sisteminin adaletli olmadığını düşündükleri durumlarda vergi kaçırılabilirliğini de belirttikleri görülmektedir. Bu yanıtlara ek olarak katılımcılar ülkemizdeki vergi sisteminin adaleti sağlamadığını düşünmektedirler. Bu bağlamda katılımcıların vergi kaçırma konusuna tamamiyle karşı olmadıkları olası durumlarda vergi kaçırma eğilimlerinin artabileceği sonucu elde edilmiştir. Elde edilen bu bulgular sonucunda ise vergi sisteminin adaletli olmadığına yönelik bir algının veya ekonomik sorunların vergi ahlakını negatif yönde etkileyeceği öne sürülebilir.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise katılımcıların ülkemizdeki vergi sisteminin kolay ve anlaşılabilir bir yapıda olmadığını ve vergi idaresinin ihtiyacı karşılamadığını düşünmeleridir. Bu durumun farklı araştırmalarda da bireylerin vergi ahlaklarını olumsuz yönde etkileyebileceği öne sürülmektedir (Alexander ve Orlic, 2022, s. 13; Feld ve Frey, 2002, s. 23; Oliver ve Bartley, 2005, s. 65-66; Torgler ve Vazquez, 2009, s. 15).

Z kuşağı ile ilgili elde edilen bir diğer sonuç ise 15-17 yaş aralığındaki katılımcıların vergi hakkında yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadığıdır. Bu durum 15-17 yaş aralığındaki bireylerin vergiye yönelik bilgilerinin çevrelerinden veya sosyal medyadan, doğru ve objektif olmayan bir şekilde alabileceklerini, bu nedenle de vergi ahlakı ve vergi bilinci açısından sakıncalara neden olabileceği anlamına gelmektedir. Bu bağlamda 15-17 yaş aralığındaki Z kuşağının ve gelecek kuşakların kamu ile birey arasındaki ilişkileri ifade eden kavramları en tarafsız ve en doğru bir şekilde öğrenebilmeleri için bu eğitimin okullarda, uzman kişiler tarafından sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

Z kuşağının vergiye karşı gelecekteki olası tutumunda ise göz ardı edilmeyecek düzeydeki katılımcı kitlesinin kararsız kaldığı veya negatif bir tutum içerisinde olabileceği tespit edilmiştir. Bu durumun gelecekte kamu ve birey arasındaki ilişkilerde sorun yaratabileceği, genç kuşağın kamuya karşı olan negatif duruşunun bürokraside ve sosyal hayatta çarpıklıklara neden olabileceği düşünülmektedir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'ndan onay alınarak gerçekleştirilmiştir. Sayı: E-64075176-050.01.01-174322/ Karar: 2021.08.05.

Bilgilendirilmiş Onam: Çalışma için bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- E.G., M.T.; Veri Toplama- M.T.; Veri Analizi/Yorumlama- E.G., M.T.; Yazı Taslağı- M.T.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- E.G.; Son Onay ve Sorumluluk- E.G., M.T.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: This study was conducted with approval from Eskişehir Osmangazi University Social and Human Sciences Human Research Ethics Committee. Number: E-64075176-050.01.01-174322/ Decision: 2021.08.05.

Informed Consent: Informed consent was obtained for the study. Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- E.G., M.T.; Data Acquisition- M.T.; Data Analysis/Interpretation- E.G., M.T.; Drafting Manuscript- M.T.; Critical Revision of Manuscript- E.G.; Final Approval and Accountability- E.G., M.T.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declare that this study has received no financial support.

Yazarların ORCID ID'leri / ORCID IDs of the authors

Mustafa TOPSAKAL 0000-0002-3519-3805
Erdal GÜMÜŞ 0000-0002-8593-9265

KAYNAKLAR / REFERENCES

- Alexander, P., & Balavac-Orlic, M. (2022). Tax morale: Framing and fairness. *Economic Systems*, 46(1), 1-20. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2021.100936>
- Ayas, I. ve Saruç, N.T. (2015). Vergi kültürü ve vergi ahlakı: İtalya-Türkiye. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 17(2), 179-188.
- Bayraklı, H. H., Saruç, N. T. ve Sağbaş, İ. (2004). Vergi kaçırımı etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve vergi kaçaklarının önlenmesi: Anket çalışmasının bulguları. A. Gerçek (Ed.), 19. *Türkiye Maliye Sempozyumu Türkiye'de Vergi Kayıp ve Kaçakları ve Önlenmesi Yolları* kitabı içinde (224-279). Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Can, E. ve Duran, İ. (2015). Demografik faktörlerin vergi ahlakı üzerindeki etkisi: İstanbul ili örneği. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 52(606), 55-71.
- Coşkun, R., Yıldırım, E., ve Altunışık, R. (2019). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Clotfelter, C. T. (1983). Tax evasion and tax rates: An analysis of individual returns. *The Review of Economics and Statistics*, 65(3), 363-373. <https://doi.org/10.2307/1924181>
- Cyan, M. R., Koumpias, A. M., & Martinez-Vazquez, J. (2016). The determinants of tax morale in Pakistan. *Journal of Asian Economics*, 47(1), 23-34. <https://doi.org/10.1016/j.asieco.2016>
- Çelikkaya, A. ve Gürbüz, H. (2008). Mükelleflerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını etkileyen çeşitli değişkenler arasındaki ilişkinin analizi. *Sosyoekonomi*, 8(8), 23-54.
- Daude, C., Gutierrez, H. & Melguizo, A. (2012). What drives tax morale? *Working Paper* No. 315, OECD Development Centre. <https://doi.org/10.1787/18151949>
- Demir, İ. C. (2008). *Vergi ahlakı belirleyicileri Ege bölgesi örneği*. (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Doerrenberg, P., & Peichl, A. (2018). Tax morale and the role of social norms and reciprocity evidence from a randomized survey experiment. *CESifo Working Paper Series*, No: 7149, 5-16.
- Ergün, İ. (2016). Vergi ahlakı: Uygulamalı örnek (Tekirdağ örneği). (Doktora Tezi). *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Tekirdağ.
- Feld, L. P. & Frey, B. S. (2002). Deterrence and morale in taxation: An empirical analysis. *CESifo Working Paper, Category 1: Public Finance*, No: 760.
- Filippin, A., Fiorio C.V. & Viviano, E. (2013). The effect of tax enforcement on tax morale. *European Journal of Political Economy*, (32), 320-331. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2013.09.005>
- Gagne, M. & Deci, E. L. (2005). Self-determination theory and work motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26(4), 331-362. <https://doi.org/10.1002/job.322>
- Gökbunar, A. R., Selim, S. ve Yanıkkaya, H. (2007). Türkiye'de vergi ahlakını belirleyen faktörler üzerine bir araştırma. *Ekonomik Yaklaşım*, 18(63), 69- 94.

- Hızarcı B. B. ve Yiğit Ç. U. (2023). Dünya değerler anket verileri ile Türkiye’de vergi ahlakının değişiminin incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, (11), 1-13. DOI: 10.58627/dpuibf.1172010
- Kondelaji, H. M., Sameti, M., Amiri, H. & Moayedfar, R. (2016). Analyzing determinants of tax morale based on social psychology theory: Case study of Iran. *Iranian Economic Review*, 20(4), 581-598. <https://doi.org/10.22059/IER.2016.59611>
- Leonardo, G., & Vazquez, M. J. (2016). Politicians, bureaucrats, and tax morale: What shapes tax compliance attitudes? *International Studies Program Working Paper* 16- 08, Georgia State University Andrew Young School of Policy Studies.
- Mannheim, K. (1952). The sociological problems of generations. *Essays on the Sociology of Knowledge*, 163-195.
- McGee, R. W. (2007). Ethics and tax evasion: Empirical studies of Korea, Japan and China. *Andreas School of Business Working Paper*, Barry University. <https://doi.org/10.2139/ssrn.971029>
- McGee, R. W. (2006). The ethics of tax evasion: A survey of Vietnamese opinion. *Andreas School of Business Working Paper Series*, Barry University. https://doi.org/10.1007/978-0-387-25712-9_36
- Murphy, K. (2004). The Role of trust in nurturing compliance: A study of accused tax avoiders. *Law and Human Behavior*, 28(2), 187-209. <https://doi.org/10.1023/B:LAHU.0000022322.94776.ca>
- Oats, L., & Onu, D. (2016). Cozy deals, social media and tax morale. *Tax Notes International*, 1(84), 69-75.
- Oliver, T., & Bartley, S. (2005). Tax system complexity and compliance costs-some theoretical considerations. *Economic Roundup*, The Treasury, Australian Government, (3), 53-68.
- Özgün, Z. ve Yüksel, C. (2018). Mersin’de vergi mükelleflerinin vergi algısı, vergi bilinci ve vergi ahlakı düzeyinin ölçülmesi. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Dergisi*, 1(2), 33-48.
- Paco, D. L. J. A., & Quezon, M. S. (2022). Tax awareness and compliance of micro and small enterprises. *Journal of Positive School Psychology*, 6(4), 6264-6281.
- Parlaungan, G. (2017). *The tax morale of individual taxpayers in Indonesia by demographic factors*. Curtin University.
- Sa, C., Martins, A., & Gomes, C. (2015). Tax morale determinants in Portugal. *European Scientific Journal*, 11(10), 236-254.
- Sandalcı, U. (2015). *Vergi ahlakını belirleyen faktörlerin analizine yönelik bir uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). T. C. KütaHYa Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, KütaHYa.
- Serim, N. (2015). Gönüllü vergi uyumunu arttırmada kamu otoritesinin düzenleyici rolünün ve mükellef çevresinin önemi: Sıralı probit model yaklaşımı. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 141-156.
- Scholz, J. T., & Lubell, M. (1998). Trust and taxpaying: Testing the heuristic approach to collective action. *American Journal of Political Science*, 42(2), 398-417. <https://doi.org/10.2307/2991764>
- Slemrod, J. (1985). An empirical test for tax evasion. *The Review of Economics and Statistics*, 2(67), 232-238. <https://doi.org/10.2307/1924722>
- Song, Y.-d. & Yarbrough, T. E. (1978). Tax ethics and taxpayer attitudes: A survey. *Public Administration Review*, 38(5), 442-452. <https://doi.org/10.2307/975503>
- Spicer, M. W. & Becker, L. A. (1980). Fiscal inequity and tax evasion: An experimental approach. *National Tax Journal*, 33(2), 171-175.
- Strauss, W., & Howe, N. (1991). *Generations the history of America’s future, 1584 to 2069*. New York: Perennial.
- Strauss, W., & Howe, N. (1997). *The fourth turning: What the cycles of history tell us about America’s next rendezvous with destiny*. New York: Broadway Books.
- Şahin, M. ve Hatırlı, S. A. (2016). Türkiye’de vergi uygulamaları ve vergi ahlakı ilişkisi: Trabzon, Giresun ve Gümüşhane illeri örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 7(18), 253-272. <http://dx.doi.org/10.17823/gusb.388>
- Şen, H. ve Sağbaşı İ. (2016). *Vergi teorisi ve politikası* (2.bs). Ankara: Kalkan Matbaacılık.
- Topsakal, M. (2022). *Z kuşağının vergi ahlakı ve vergi bilinci: Eskişehir ili örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Torgler, B. (2007). *Tax compliance and tax morale*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Torgler, B. (2003). Tax morale and institutions. *Crema Working Papers*, No: 2003-09.
- Torgler, B., Demir, I. C., Macintyre, A., & Schaffner, M. (2008). Causes and consequences of tax morale: An empirical investigation. *Economic Analysis and Policy*, 38(2), 313-339. [https://doi.org/10.1016/S0313-5926\(08\)50023-3](https://doi.org/10.1016/S0313-5926(08)50023-3)
- Torgler, B., & Murphy, K. (2004). Tax morale in Australia: What shapes it and has it changed over time. *Journal of Australian Taxation*, 7(1-2), 298-335.
- Torgler, B., & Schaltegger, C. A. (2005). Tax morale and fiscal policy. *CREMA Working Paper Series* 2005-30, Center for Research in Economics, Management and the Arts.
- Torgler, B. & Valev, N. T. (2010). Gender and public attitudes toward corruption and tax evasion. *Contemporary Economic Policy*, 28(4), 554-568. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7287.2009.00188.x>
- Tuay, E. ve Güvenç, İ. (2008). *Türkiye’de mükelleflerin vergiye bakışı*. Gelir İdaresi Başkanlığı, Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 51.
- Uyanık, A. (2019). Vergi bilinci ve vergiye gönüllü uyumun vergi gelirlerine etkilerinin değerlendirilmesi. *T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Maliye Dergisi*, (177), 354-386.
- Vazquez, J. M., & Torgler, B. (2009). The evolution of tax morale in modern Spain. *Journal of Economic Issues*, 43(1), 01-28. <https://doi.org/10.2753/JEI0021-3624430101>

- Vogel, J. (1974). Taxation and public opinion in Sweden, An interpretation of recent survey data. *National Tax Journal*, 27(4), 449-513. <https://doi.org/10.1086/NTJ41861983>
- Vythelingum, P., Soondram, H., & Jugurnath, B. (2017). An assessment of tax morale among Mauritian taxpayers. *Journal of Accounting and Taxation*, 9(1), 1-10. <http://dx.doi.org/10.5897/JAT2016.0224>
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2014). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yurdakul, A. (2013). *Vergi ahlakı ve vergi ahlakını belirleyen faktörlerin analizi: Bursa ili örneği*. Bursa: Dora Basım.

Atıf Biçimi / How cite this article

Topsakal, M., & Gumus, E. (2023). Vergi ahlakı ve vergi bilincinin kuşaklar teorisi bağlamında analizi. *Maliye Çalışmaları Dergisi-Journal of Public Finance Studies*, 2023; 70, 105-126. <https://doi.org/10.26650/mcd2023-1316695>